

INTERNATIONAL
SCIENCE REVIEWS

№4 (2) 2021

Social Sciences series

International Science Reviews

Social Sciences series

Published since 2020

No. 4 (2) / 2021

Nur-Sultan

EDITOR-IN-CHIEF:

Doctor of Historical Sciences, Professor
Shaikhutdinov M.Y.

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF

Doctor of Jurisprudence, Professor
Amandykova S.K.

EDITORIAL BOARD:

Irsaliyev S. A.	-	Candidate of Agricultural Sciences, President AIU, (Kazakhstan)
Sarsenbay N. A.	-	Candidate of Economic Sciences, (Kazakhstan)
Somzhurek B.Zh.	-	Candidate of Historical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Amandykova S.K.	-	Doctor of Jurisprudence, Professor (Kazakhstan)
Kazhyken M. Z.	-	Doctor of Economic Sciences, (Kazakhstan)
Toxanova A.N.	-	Doctor of Economic Sciences, (Kazakhstan)
Akhmadiyeva Zh.K.	-	Candidate of Pedagogical Sciences, Associate professor (Kazakhstan)
Laumulin M. T.	-	Doctor of Political Sciences, (Kazakhstan)
Orlova O.S.	-	Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Russia)
Jacek Zaleśny	-	Doctor of Jurisprudence, Professor (Poland)
Francisco Javier Diaz Revorio	-	Dr. hab., Professor (Spain)
László Károly Marác	-	PhD (The Netherlands)
Verbitskiy A.A.	-	Doctor of Pedagogy, Academician of the Russian Academy of Education (Russia)

Editorial address: 8, Kabanbay Batyr avenue, of.316, Nur-Sultan, Kazakhstan, 010000
Tel.: (7172) 24-18-52 (ext. 316)
E-mail: social-sciences@aiu.kz

International Science Reviews
Social Sciences series

Owner: Astana International University
Periodicity: quarterly
Circulation: 500 copies

«INTERNATIONAL SCIENCE REVIEWS»
Social Sciences Series No 4

МАЗМҰНЫ

Секция
ҚҰҚЫҚ

КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ ҚҰҚЫҚ

Акопян Л.А.

САЙЛАУ ҚҰҚЫҚТАРЫН ҚОРҒАУДЫҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ.....11

АЗАМАТТЫҚ ҚҰҚЫҚ

Больбат П.Н.

АЗАМАТТЫҚ ҚҰҚЫҚТЫҚ ӨКІЛДІК ИНСТИТУТЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУ
ТАРИХЫ.....21

Анферова О.А.

БӨЛЕКШЕ САУДА БОЙЫНША МӘМІЛЕЛЕР ЖАСАСУДЫҢ ӨЗГЕШЕ
ТӘСІЛДЕРІ.....29

Перепада О.А.

КОРПОРАТИВТІК ҚҰҚЫҚТАРДЫ ҚОРҒАУ: БІРҚАТАР МӘСЕЛЕЛЕРІ..38

Станкевич Г.В., Вильгоненко И.М.

ЗАҢДЫ ТҮЛҒАЛАРДЫҢ КЕЙБІР САНАТТАРЫНЫҢ ТӨЛЕМ
ҚАБІЛЕТСІЗДІГІН ҚҰҚЫҚТЫҚ РЕТТЕУДІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....43

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚҰҚЫҚ

Бабаян Р.А.

СУ АСТЫНДАҒЫ МӘДЕНИ МҰРА ОБЪЕКТІЛЕРІН САҚТАУ ЖӘНЕ
ПАЙДАЛАНУДЫҢ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ПРАКТИКАСЫ.....51

ЖАС ІЗДЕНУШІЛЕР

Байболова М.Б.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ПАНДЕМИЯ КЕЗЕҢІНДЕ
ПАЙДАЛАНЫЛАТЫН КЕЙБІР ҰҒЫМДАРДЫ ЗАҢНАМАЛЫҚ
АЙҚЫНДАУ ТУРАЛЫ МӘСЕЛЕ ТУРАЛЫ.....58

Қорабаева Ж.С.

МЕДИАЦИЯ АДАМ ҚҰҚЫҚТАРЫН ҚОРҒАУДЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ
НЫСАНЫ РЕТІНДЕ.....66

Үдербай С.С.

ЖӘБІРЛЕНУШІЛЕРГЕ ӨТЕМАҚЫ ӨНДІРУДІ МӘЖБҮРЛЕП ОРЫНДАТУ
МӘСЕЛЕЛЕРІ.....71

Бекишева М.О.

КӨМЕЛЕТКЕ ТОЛМАҒАНДАРҒА ЖЫНЫСТЫҚ ЗОРЛЫҚ-ЗОМБЫЛЫҚ
ЖАСАҒАНЫ ҮШІН ҚОСЫМША ЖАЗА РЕТІНДЕ АТА-АНА
ҚҰҚЫҒЫНАН АЙЫРУ.....78

«INTERNATIONAL SCIENCE REVIEWS»
Social Sciences Series No 4

СОДЕРЖАНИЕ

**Секция
ПРАВО**

КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО

Акопян Л.А.

НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЗАЩИТЫ ИЗБИРАТЕЛЬНЫХ ПРАВ.....11

ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО

Больбат П.Н.

ИСТОРИЯ СТАНОВЛЕНИЯ ИНСТИТУТА ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВОГО
ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВА.....21

Анферова О.А.

ИНЫЕ СПОСОБЫ ЗАКЛЮЧЕНИЯ СДЕЛОК НА ТОРГАХ.....29

Перепада О.А.

СПОСОБЫ ЗАЩИТЫ КОРПОРАТИВНЫХ ПРАВ: НЕКОТОРЫЕ
ВОПРОСЫ.....38

Станкевич Г.В., Вильгоненко И.М.

ОСОБЕННОСТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ
НЕСОСТОЯТЕЛЬНОСТИ ОТДЕЛЬНЫХ КАТЕГОРИЙ ЮРИДИЧЕСКИХ
ЛИЦ.....43

МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

Бабаян Р.А.

МЕЖДУНАРОДНАЯ ПРАКТИКА СОХРАНЕНИЯ И ИСПОЛЬЗОВАНИЯ
ОБЪЕКТОВ ПОДВОДНОГО КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ.....51

МОЛОДЫЕ УЧЕНЫЕ

Байболова М.Б.

К ВОПРОСУ О ЗАКОНОДАТЕЛЬНОМ ОПРЕДЕЛЕНИИ НЕКОТОРЫХ
ПОНЯТИЙ, ИСПОЛЬЗУЕМЫХ В ПЕРИОД ПАНДЕМИИ В РЕСПУБЛИКЕ
КАЗАХСТАН.....58

Корабаева Ж.С.

МЕДИАЦИЯ КАК ИННОВАЦИОННАЯ ФОРМА ЗАЩИТЫ ПРАВ
ЧЕЛОВЕКА.....66

Үдербай С.С.

ВОПРОСЫ ПРИНУДИТЕЛЬНОГО ИСПОЛНЕНИЯ КОМПЕНСАЦИИ
ПОТЕРПЕВШИМ.....71

Бекишева М.О.

ЛИШЕНИЕ РОДИТЕЛЬСКИХ ПРАВ КАК ДОПОЛНИТЕЛЬНОЕ
НАКАЗАНИЕ ЗА ПОЛОВЫЕ ПОСЯГАТЕЛЬСТВА В ОТНОШЕНИИ
НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ.....78

**«INTERNATIONAL SCIENCE REVIEWS»
Social Sciences Series No 4**

CONTENT

**Section
LAW**

CONSTITUTIONAL LAW

Hakobyan L.O.

SOME PROBLEMS OF ELECTORAL RIGHTS PROTECTION.....11

CIVIL LAW

Bolbat P.N.

THE HISTORY OF THE FORMATION OF THE INSTITUTE OF CIVIL
REPRESENTATION.....21

Anferova O.A.

OTHER ABILITIES TO CONCLUDE DEALS AT AUCTIONS.....29

Perepadya O.A.

WAYS TO PROTECT CORPORATE RIGHTS: SOME QUESTIONS.....38

Stankevich G.V., Vilgonenko I.M.

FEATURES OF LEGAL REGULATION OF INSOLVENCY OF CERTAIN
CATEGORIES OF LEGAL ENTITIES.....43

INTERNATIONAL LAW

Babayan R.A.

INTERNATIONAL PRACTICE OF CONSERVATION AND USE OF OBJECTS
OF UNDERWATER CULTURAL HERITAGE.....51

YOUNG RESEARCHES

Baybolova M.B.

ON THE ISSUE OF LEGISLATIVE DEFINITION OF SOME CONCEPTS
USED DURING THE PANDEMIC IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN...58

Korabayeva Zh.S.

MEDIATION AS AN INNOVATIVE FORM OF HUMAN RIGHTS
PROTECTION.....66

Uderbay S.S.

ISSUES OF ENFORCEMENT OF COMPENSATION TO VICTIMS.....71

Bekysheva M.O.

DEPRIVATION OF PARENTAL RIGHTS AS AN ADDITIONAL
PUNISHMENT FOR SEXUAL ASSAULT AGAINST MINORS.....78

МЕДИАЦИЯ АДАМ ҚҰҚЫҚТАРЫН ҚОРҒАУДЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ НЫСАНЫ РЕТІНДЕ

Қорабаева Ж.С.

ҚР Бас Прокуратурасы жанындағы құқық қорғау органдары Академиясы магистранты,
Нұр-Сұлтан қаласы, kzhser@mail.ru

Түйін. Мақалада автор Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың ерен еңбегіне ерекше басымдық беріп, еліміздегі медиация институтының қалыптасуы мен дамуының ерекшеліктерін зерделейді. Сондай-ақ, Қазақстан Республикасындағы медиация институтының ұйымдастырушылық-құқықтық саясатын шетел тәжірибесімен салыстыра отырып, медиация институтын елімізде дамыту үшін бірнеше ұсыным ұсынады.

Түйінді сөздер: Конституция, медиация институты, медиатор, бітімгершілік, ұлттық код, билер шешімі, Қазақстан халқы Ассамблеясы.

Қазіргі қоғамда азаматтар өздерінің құқықтары мен мүдделерін өз бетінше қорғауға қабілетті белсенді субъект ретінде қабылданады. Осындай қоғамда өмір сүру үшін диалог режимі шешуші болып табылады. Осыған орай, бүгінде адам құқықтары мен бостандықтарын қорғау проблемасымен қатар, жанжалдарды бәсекелестіктен ынтымақтастыққа көшу арқылы шешу жолдары өткір мәселе болып тұр. Қазіргі заманғы құқықтық жүйенің объективті қажеттілігі - балама процедуралардың пайда болуы болып табылады. Бұл жерде медиация құқықтық қатынастар субъектілерінің құқықтары мен заңды мүдделерін қорғаудың инновациялық нысандарының бірі болып табылады.

Медиация – дауларды балама түрде шешудің тәсілдері деп танысақ, ал батыс еуропа елдерінде мемлекеттік және арбитраждық (төрелік) сот ісін жүргізуге балама ретінде қабылданады. Медиация бұл жанжалдарды шешудің ең тиімді технологияларының бірі.

Қазіргі әдебиеттерде «медиация» ұғымының мазмұнына әртүрлі көзқарастар ұсынылған: нормативтік (қақтығыстарды шешудің бейбіт құралдарының бірі), коммуникативті (дау тараптарының тиімді ымырасына әкелетін үш жақты келіссөздер мен ақпарат алмасу процесі), функционалды (тактикалық әдістердің үйлесімі, жанжалдарды өзара қолайлы шешуге қол жеткізуге бағытталған іс-шаралар), «Гарвард» (жанжалдарды шешудің

консультативтік нұсқасы), психологиялық (жанжалды шешу әдісі, оның барысында оны қайта қарастыру және оның пайда болу себептерін жою).

Соңғы онжылдықтарда медиация өте қарқынды дамып келеді және халықаралық қауымдастық қазіргі әлемнің сын – қатерлеріне жауап беретін дауларды шешудің әмбебап әдісі ретінде қабылдануда, ол адамды мынадай қиын міндетке қояды: ұлттық қауымдастықтар мен жеке адамдар арасындағы тепе-теңдікті табу, адамның жеке қажеттіліктері мен мүдделерін іске асыруға деген табиғи ұмтылысын күшейту[1].

Медиация (лат. *mediare* делдалдық) – бұл тәуелсіз және бейтарап тарап-медиатор қарама-қайшылықты тараптарға қысқа мерзімде бірлескен күш-жігермен көмектеседі және өзара мүдделерді ескере отырып, олардың әрқайсысы үшін қажет немесе кем дегенде қолайлы шешімге келеді [2, 14-бет].

Медиация әрдайым жанжалды реттеудің оңтайлы тәсілі бола бермейді, кейде бұл жай ғана қолайсыз.

Мұндай жағдайларда жанжалдарды (дауларды) шешудің балама тәсілдері:

1. Шағын сот. Жанжал тараптары сот немесе баспасөзде жариялауды күтуді қаламайды. Тараптарды тыңдау үшін зейнетке шыққан бұрынғы судья шақырылады, ал қақтығысты шешу әдісі-шағын сот. Тараптар сот қымбат және ұзақ рәсім екенін түсінеді.

2. Төрешілік (лат. *arbitror* сену, санау, ойлау) - бұл соттың бейресми процедурасы, онда төрешілердің рөлін төрешілер деп атайды, оған тараптар өз еркімен қатысады және істі клиенттің көзқарасы бойынша баяндайтын адвокаттар ұсынады, ал төрешілер қорытынды бойынша шешім шығарады.

3. Сараптамалық бағалау (лат. *expertus* тәжірибелі) тараптар үшін ерікті процесс, онда үшінші бейтарап тарап (талданатын қақтығыс саласындағы маман) талқыланған мәселелерге баға береді.

4. Негоциация (ағылш. *negotio* келіссөздер жүргізу) екі тарап үшін де қызығушылық тудыратын мәселе бойынша келісім-шарт жасау мақсатында екі немесе одан да көп тараптар қатысатын процесс. Бұл екі тараптың қалауы бойынша әрекет ететін процесс, олардың келіссөздерге қатысуына ешкімнің құқығы жоқ.

5. Фасилитация (лат. *fas* рұқсат етілген, мүмкін) келіссөздер нысаны, онда үшінші тарап келіссөздер қатысушыларына консенсусқа қол жеткізуге көмектеседі. Фасилитатор-медиатор, бірақ аз дәрежеде ол тараптарды

жақындастырумен айналысады, кедергілерді алып тастайды, екі жақтың бір-біріне қозғалысын жеңілдетеді.

6. Консультация (лат. consilium жиналыс, кеңес, шешім, жоспар) келіссөздер нысаны, онда үшінші тарап пікірді хабарлайды және қарама-қарсы тараптар арасындағы шешімдерді қорытындылайды.

7. Әлеуметтік серіктестік ықтимал қақтығыстағы өзара әрекеттесуші тараптардың алдын-алу рөліне негізделген, мұнда тараптардың әрқайсысы екінші тарапқа алдын-ала талап қояды және қақтығыстың алдын-алу және оны сындарлы бағытқа ауыстырудан гөрі жеңілдіктер жасайды [3, 29-34 беттер].

Бұл тізім толық емес, өйткені іс жүзінде осы түрлердің әрқайсысының өзгеруі өте бай.

Сондықтан жанжалды басқару әдісін таңдағанда, туындаған мәселені шешудің ең қолайлы әдісін таңдау керек. Медиацияның маңызды сипаттамасы-бұл тараптарға олардың қажеттіліктері мен мүдделеріне сәйкес келетін шешім таңдауға мүмкіндік береді [2, 14-бет].

Қазақстан Республикасының «Медиация туралы» Заңы 2011 жылы заңды түрде бекітіліп, нақты тапсырмалар да берілді. 2013 жылы Қазақстан Президенті Нұрсұлтан Назарбаев Қазақстан Республикасы судьяларының VI съезінде сөйлеген сөзінде: «Қазақстанда соттан тыс делдалдың көмегімен бітістіру процесі – медиация институты құрылды. Бұл екі жақ та келісетін шешім қабылдануы мүмкін істерді қараудан соттарды біртіндеп босату үшін алғышарт жасайды. Бұл институтты дамытып, әлемдік деңгейге жеткізу қажет. Қазақстанның құқық жүйесін дамытудың ауқымды әлеуеті әсіресе әлеуметтік саладағы даулар мен қақтығыстарды шешудің баламалық жолдарын енгізуде жатыр. Медиация туралы заңнаманың жетілмегендігі біздің еліміздегі даулы жағдайларды реттейтін соттық емес институттардың дамуын тежеп отыр. Биылғы жылы барлық істің 1 пайызы ғана медиация тетіктерінің пайдаланылуымен қаралды. Медиация туралы отандық заңнаманы халықаралық стандарттармен сәйкестендіру керек. Бұл Қазақстанның сот жүйесіне оң ықпал етеді, соттардың жүгін жеңілдетуге септігін тигізетін болады. Сонымен қатар іскерлік белсенділікті арттыруға, елде қолайлы инвестициялық ахуал орнатуға әсер етеді», деген болатын[4]. Алайда бұл медиация институтының жұмысы Елбасы айтқандай жанданып кетпеді. Мүлдем жұмыс жүргізілмеді дегеннен аулақпыз алайда нәтиже көңіл көншітпегені анық. Осыны алға тартқан мемлекет басышы Қасым-Жомарт Тоқаев 2020 жылғы 1 қыркүйектегі Қазақстан Халқына арнаған Жолдауында Медиация туралы Заң бойынша үмітіміз әлі ақталмағанын, бүгінге дейін бірде-бір мемлекеттік орган осы медиация институтын дамытумен

айналыспағандығын ашық айтты. Демек, 10 жыл бұрын қабылданған Заң өз деңгейінен аса алмады деген сөз [5]. Мұның себептері мен салдары да сан алуан. Жалпы, медиация институты бүгінгі таңда барлық мүмкіндіктер мен әлеуетті іске асырмайды деген пікірмен көпшілік келіседі деген ойдамыз. Сондықтан бұл мәселенің негізгі себептеріне тоқтала кетейік. Әуелі, қарапайым халық медиацияның барлық мүмкіндігі мен әлеуетін жеткіліксіз біледі. Сонымен қатар, олардың медиаторға деген сенімдері аз. Өйткені кәсіби мықты, білімді де білікті медиаторлар санының аздығы да медиация институтының дәрежесін көтермей тұр. Қазір ақпараттық технологияның дамыған яғни, жаһандану заманы десек те халықтың құқықтық сауаттылығы мен мәдениеті төмен. Халық арасында қорғаудың тек сот және әкімшілік нысандары арқылы субъективті құқықтар мен заңды мүдделерді қорғау туралы қалыптасқан стереотиптер де бұл саланың дамуына біршама кедергі келтіруде.

Бүгінгі таңда медиация институтын дамыту бойынша «Самұрық-Қазына» ұлттық әл-ауқат қоры мен квазимемлекеттік кәсіпорындардың жақсы белсенділік танытып отырғандығын ерекше атап өткеніміз жөн. Бірақ бұл көрсеткіш республика көлемімен есептейтін болсақ тым төмен жұмыс көрсеткішін көрсетеді. Медиация институтын дамытудың бір тетігі ретінде Елбасы Қазақстан халқы Ассамблеясының XXIV сессиясында негізгі бағыт ретінде ұсынып, нақты тапсырмалар жүктеген болатын. Бұл бойынша республиканың әр өңірінде «Қоғамдық келісім» мемлекеттік мекемесіндегі осы салаға жауапты мамандар барынша жақсы нәтиже көрсетуге тырысып бағуда.

Ұлан байтақ қазақтың қасиетті жерінде мекендеген бүгінгі ұрпақ Мәңгілік Елдің бақытты ұрпағы. Біздің мақсатымыз айқын, міндетіміз нақты, бағытымыз белгілі. Олай болса, Елбасы ұсынған стратегияларға қол жеткізу үшін біздің татулығымыз бен бейбітшілігіміз аса маңызды. Қазақстан Республикасын әлем елдеріне танытып, дамыған елдермен терезесінің теңелуіне, керегесінің кеңеюіне бар күш-жігерін арнаған қазақтың бағына туған Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың ерен еңбегі бәрімізге үлгі. Және біз Елбасы еңбегіне мәңгі қарыздармыз. Тәңір берген Тәуелсіздік деген тәтті сыйдың ғұмыры ұзақ болуын қаласақ, әрбір қазақстандық азамат ел дамуы жолында Елбасы көрсеткен бағыт пен бағдарды басты нысанға ала отырып, келешекке нық қадам жасауы керек. Әлем елдерін мойындатқан мықты саясаткер Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың сарабал саясаты мен түрлі стратегиялық бағдарламалары біздің басты бағдаршамымыз. Олай болса, жолымыз нұрлы, мақсатымыз айқын, бағдарымыз түзу болсын.

Қолданылған әдебиеттер

1. Медиация в России: от слов к делу. Материалы второй международной конференции «Медиация. Альтернативные методы разрешения споров, и их значение в совершенствовании деловой и корпоративной этики». М.: МЦУПК, 2007. — 128 с.
2. Махтельд Пель, Медиацияға шақыру: медиация арқылы жанжалды қалай тиімді шешуге болатындығы туралы практикалық нұсқаулық// Приглашение к медиации : практическое руководство о том, как эффективно предложить разрешение конфликта посредством медиации / Махтельд Пель. - Москва : Межрегиональный центр управленческого и политического консультирования, 2009. - 256 с.
3. Звонок О.С., Поклад В.И. «Круглий стил» як форма посередництва і помякшення соціальної напруженості в регіоні. – 2014г. – 132 с.
4. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың 2013 жылғы 14 желтоқсандағы Жолдауы.
5. Қазақстан Республикасының Президенті Қ.К. Тоқаевтың 2020 жылғы 01 қыркүйектегі Жолдауы.

МЕДИАЦИЯ КАК ИННОВАЦИОННАЯ ФОРМА ЗАЩИТЫ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА

Аннотация. В статье автор уделяет особое внимание заслугам Первого Президента Республики Казахстан Нурсултана Назарбаева, изучает особенности становления и развития института медиации в стране. Также предлагается ряд рекомендаций для развития института медиации в стране, сопоставляя организационно-правовую политику института медиации в Республике Казахстан с зарубежным опытом.

Ключевые слова: Конституция, институт медиации, медиатор, миротворчество, национальный код, решение биев, Ассамблея народа Казахстана.

MEDIATION AS AN INNOVATIVE FORM OF HUMAN RIGHTS PROTECTION

Annotation. The author pays special attention to the merits of the First President of the Republic of Kazakhstan, Nursultan Nazarbayev, studies the peculiarities of the formation and development of the mediation institute in the country. It also offers a number of recommendations for the development of the mediation institute in the country, comparing the organizational and legal policy of the mediation institute in the Republic of Kazakhstan with foreign experience.

Keywords: The Constitution, the institute of mediation, the mediator, peacemaking, the national code, the decision of the biy, the Assembly of People of Kazakhstan.